

HET VOORKOMEN VAN HYDNOTRIA (GYROCRATERA) PLOETTNERIANA IN NEDERLAND MET TAKSONOMISCH KOMMENTAAR

G.A. de Vries

Chopinlaan 1
Baarn

De eerste maal dat *Gyrocratera ploettneriana* Henn. (4), een onder coniferen groeiende vertegenwoordiger van de Hydnotriaceae (= Pseudotuberaceae), in ons land werd waargenomen was in mei 1969 toen de heer Geesink in een sparrenbos bij Diever in Drente een los op de grond liggend exemplaar vond. Dit materiaal, dat helaas nog niet rijp was, werd gebruikt voor de soortbeschrijving in "De Fungi van Nederland III, Hypogaea" (7).

In maart 1973 ontdekte de heer van Winden nabij Hilversum een nieuwe groeiplaats van deze soort in een jong *Pseudotsuga menziesii*-bos. De vruchtlichamen, die op dat moment nog onrijp waren, vertoonden alle een duidelijke opening. Bij verder zoeken vond ondergetekende de soort ook nog op andere plaatsen in dit *Pseudotsuga*-kompleks. Op 6 en 15 mei werden de vindplaatsen opnieuw bezocht en werd vers materiaal verzameld. Ook nu waren de openingen in de vruchtlichamen veelal duidelijk waarneembaar (fig. 1). De grootste exemplaren waren ruim 4 centimeter groot en kwamen soms half boven de naaldenlaag uit. Hoewel bij enkele rijpe asci werden waargenomen, was de rijping bij de meeste toch nog zeer onvolledig, ondanks het feit, dat verscheidene grote, donkerbruin verkleurde vruchtlichamen al gedeeltelijk tot verrotting waren overgegaan. Hiermede bleek aan de fruktifikatie-periode een eind te zijn gekomen, want na 15 mei 1973 werden op deze vindplaats geen exemplaren meer gezien.

Prachtig rijp materiaal van dezelfde soort werd op 5 oktober 1974 door mevrouw Frencken gevonden onder oude *Pseudotsuga menziesii*-bomen tijdens een ekskursie van de NMV in Schovenhorst te Putten (fig. 2).

Wanneer men de literatuur over *Gyrocratera ploettneriana* bestudeert, dan blijkt al spoedig, dat er vooral met *Geoporella* (*Geopora*) *michaelis* (Fischer) Soehner een opvallend grote overeenkomst bestaat (1,6).

Het lag aanvankelijk in de bedoeling om het type-materiaal van beide soorten met elkaar te vergelijken, maar omdat dit van *Geoporella michaelis* al lang niet meer bestaat en ander materiaal van deze soort niet verkregen kon worden, leek het niet wenselijk nog langer met dit artikel te wachten.

Fig. 1. *Hydnotria (Gyrocraera) ploettneriana* van de vindplaats bij Hilversum, mei 1974 († natuurlijke grootte).

Wanneer men nu de diagnoses van *Gyrocra-tera* Henn. en *Geoporella* Soehner met elkaar vergelijkt, dan blijken er eigenlijk weinig of geen verschillen te zijn. Beide hebben sterk gelobde of geplooide vruchtlichamen met grote holtes, een hymenium met cilindervormige, 8-sporige asci en paraphysen, die een flink eind boven de asci uitsteken. De wrattige, bruine sporen liggen in 1 rij in de asci.

Ten aanzien van de holtes valt op te merken, dat *Gyrocra-tera* eigenlijk één grote centrale holte heeft, die aan het jonge type-materiaal nog goed is te zien. Deze holte wordt later door plooi-en meer of minder onderverdeeld. Hoe sterker deze plooiing is, des te kleiner zijn de overblijvende holtes. Deze variatie in plooiing van het inwendige van de vruchtlichamen treedt ook op bij de nauw verwante *Hydnocystis clausa* en bij *Genea verrucosa*, zoals ondergetekende nog onlangs aan vers materiaal uit Frankrijk (fig. 3) kon vaststellen. Het lijkt daarom de vraag of de gerin-gere breedte van de holtes bij *Geoporella michaelis* nog wel van enig systematisch belang is.

Een zeer belangrijk verschil zou echter zijn het voorkomen van één of soms meer openingen in het peridium van *Gyrocra-tera* en het ontbreken of het althans bijzonder moeilijk te zien zijn hiervan bij *Geoporella*. Het blijkt evenwel uit de literatuur (5,6), dat het sterk te betwijfelen is, of *Geoporella michaelis* wel een geheel gesloten vruchtlichaam heeft. Toch is het dit ken-merk van angiocarpie tegenover gymnocarpie, dat steeds de groot-ste rol heeft gespeeld bij het gescheiden houden van de beide soorten en genera.

Wanneer nu bij nader onderzoek naar voren zou komen, dat *Geoporella* eveneens gymnocarp is, dan zou *Geoporella* een synoniem van *Gyrocra-tera* worden. Hawker (3) heeft echter onlangs *Gyrocra-tera* naar *Hydnotria* Berk. & Br. overgebracht. Dit zou dus inhouden, dat ook *Geoporella michaelis* tot *Hydnotria* gerekend zou moeten worden. Of *Hydnotria ploettneriana* dan nog als een zelfstan-dige soort naast laatstgenoemde gehandhaafd zal kunnen worden, zal nader bezien moeten worden. De verschillen tussen beide soor-ten zijn n.l. maar klein en zo te zien alleen van kwantitatieve aard, zoals uit de bijgaande tabel blijkt.

Voortgezet onderzoek van representatief materiaal van beide taxa zal moeten uitmaken of men hier werkelijk met twee verschil-lende soorten te maken heeft. Een van de grootste struikelblokken zal daarbij steeds blijven het ontbreken van het typemateriaal van *Geoporella michaelis*.

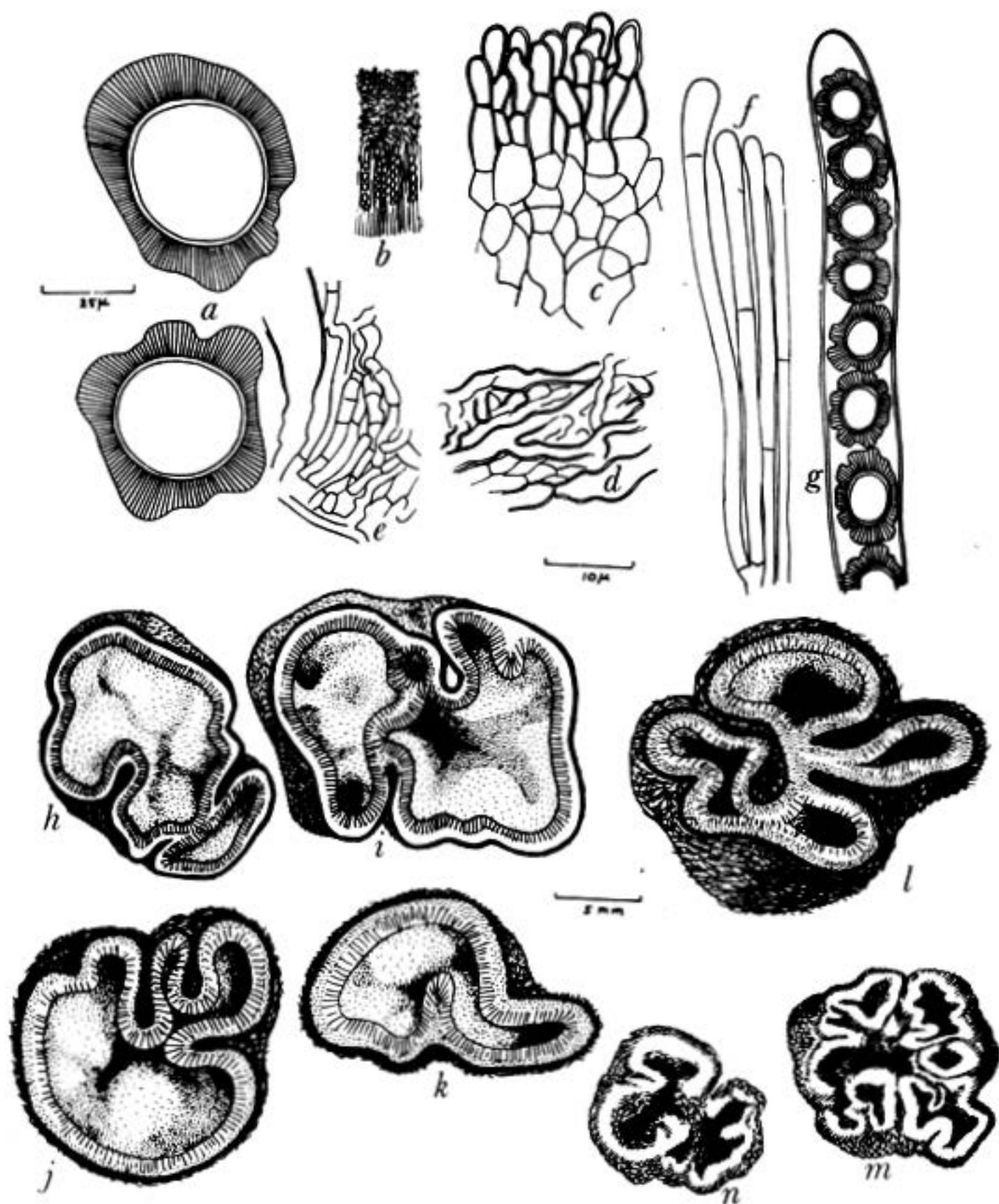

Fig.2. a-i. *Hydnotria (Gyrocratera) ploettneriana*. a. ascosporen, b. doorsnede door de wand van een vruchtlichaam, c. buitenlaag van het peridium, d, middenlaag van het peridium, e. onderste laag van het subhymenium, f. paraphysen, g. gedeelte van een rijpe ascus, h-i. vruchtlichamen; j-l. *Hydnocystis clausa*; m-n. *Genea verrucosa*.

	<i>Hydnotria ploettneriana</i>	<i>Geoporella michaelis</i>
ascuslengte	200-230 μ (orig., volgens Hawker (2) tot 360 μ)	270-330 μ
paraphysetop	niet verdikt (orig., volgens Hawker en de Vries wél verdikt)	verdikt
dikte der paraphysetop	6-8 μ	4-5 μ
openingen in het ascocarp	één of soms meer	geen of een slechts met moeite waarneembare

Summary:

Hydnotria (Gyrocratera) ploettneriana (Hennings) Hawker is recorded from three localities in conifer woods in the Netherlands. Its morphology is compared with *Geoporella michaelis* (Fischer) Soehner.

Literatuur:

1. Fischer, E. (1898). Bemerkungen über Geopora und verwandte Hypogaeen. - Hedwigia 37: 56-66.
2. Hawker, L.E. (1954). British Hypogeous Fungi. - Philosophical Transactions of the Royal Society London, Ser.B. Biol. Sci., 650, 237: 429-546.
3. Hawker, L.E. (1974). Revised annotated list of British Hypogeous Fungi. - Transactions of the British Mycological Society 63: 67-76.
4. Hennings, P. (1899). Gyrocratera, eine neue Tuberaceengattung sowie einige neue und seltenere Ascomyceten aus der Mark. - Verhandlungen des Botanischen Vereins der Provinz Brandenburg 41: VII-IX.
5. Knapp, A. (1950). Die europäischen Hypogaeen-Gattungen und ihre Gattungstypen. - Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 28: 101-113.
6. Soehner, E. (1951). Tuberaceen Studien III. - Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 29: 7-16.
7. Vries, G.A. de, (1971). De fungi van Nederland II. Hypogaea. Truffels en schijntruffels. - Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging 88: 1-62.